

Bardo verankert

Jaarverslag Stichting Bardo 2022

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
-----------	---

BARDO	6
-------	---

ONZE ORGANISATIE: HIGH CARE ZORG EN ONDERSTEUNING	7
--	---

Ons hospice
Onze ondersteuning thuis
Nazorg en herdenken

KWALITEIT EN WAARDERING	14
-------------------------	----

Prezo
Vinger aan de pols
Medewerkerstevredenheidsonderzoek
Meldingen en incidenten
PDCA
Waardering van patiënten en naasten

BARDO IN DE SAMENLEVING: VOORLICHTING EN EDUCATIE	18
--	----

Bardo leert - ontwikkelen vakkennis en - kunde
Bardo deelt - samenbrengen vakkennis en - kunde
Bardo verbindt - voorlichting en inspiratie
Bardo stimuleert - maatschappelijk bijdragen

HET BARDO TEAM	26
----------------	----

Medewerkers en vrijwilligers
Uit de Vrijwilligersraad

BARDO EN HAAR SAMENWERKINGSPARTNERS	29
-------------------------------------	----

Landelijke en regionale palliatieve netwerken
Steun aan Bardo door Stichting Vrienden van hospice Bardo

BESTUUR EN TOEZICHT	32
---------------------	----

Dagelijks bestuur
Toezicht

BLIK OP 2023	34
--------------	----

COLOFON	35
---------	----

Voorwoord

Bardo verankert

Bardo is 21 jaar verankerd in Haarlemmermeer. Ons verhaal vertelt waar wij voor staan en vormt ons dagelijks kompas in alles wat wij doen. In 2022 konden we de impact van de COVID pandemie met de nodige alertheid achter ons laten en ons richten op het verankeren van onze plannen. Bardo heeft de visie dat ieder met trots en zelfstandigheid werkt en we gezamenlijk streven naar waar Bardo voor staat: uitstekende zorg- en dienstverlening die continu in ontwikkeling is en een leergierige, nieuwsgierige houding vergt. Samen vormen wij een daadkrachtig, goed samenwerkend en ontwikkelend team voor iedereen die palliatieve zorg nodig heeft.

Voordat ik u meeneem langs de hoofdlijnen van dit verslag spreek ik graag mijn waardering uit naar het hele team van beroepskrachten en vrijwilligers voor hun professionele en warme inzet, om elke dag weer in samenspel onze missie te realiseren en te verankeren.

‘Leven en sterven zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Bardo ondersteunt door ruimte te geven aan en het stimuleren van ieders eigenheid van leven en sterven vanaf het moment dat genezing niet meer mogelijk is. Bardo brengt rust en vertrouwen in wat komen gaat.’

Patiëntvraag

Lopende het jaar 2022 zagen we de patiëntvraag toenemen. Dat leidde in het hospice tot een gemiddelde bezetting van 83% waarmee de bezetting terugkeerde naar het niveau van voor de corona periode. In de ondersteuning thuis zagen we de vraag in 2022 verdubbelen ten opzichte van 2021. Verklaring hiervoor is het groeiend aantal knelpunten in wijk- en verpleeghuiszorg en onze extra inspanningen om bekend en bereikbaar te zijn bij en voor alle zorgverleners in onze regio. Voor heel veel mensen kunnen wij het verschil maken. Mensen weten de palliatieve zorg van Bardo steeds beter te vinden via de huisarts en het ziekenhuis. We zijn verankerd in het zorgpalet van de regio.

Team Bardo

Er is hard gewerkt om het verpleegkundig team aan te vullen en te verstevigen met nieuwe collega's. Het optimaal inzetten van onze bedden capaciteit en de verbetering van werkprocessen heeft continu aandacht. Ook in 2022 is er volop geïnvesteerd in medewerkers en vrijwilligers middels teambijeenkomsten en scholing. Kwaliteit ligt in de handen van ieder teamlid. Met elkaar kijken we bijvoorbeeld zorgvuldig naar de manieren waarop we feedback verzamelen van onze doelgroepen en signaleren we met onze medicatie- en hygiëne audits mogelijke verbeteringen. Zo werken we voortdurend aan de kwaliteit van zorg met patiënten/naasten en alle zorgverleners.

Initiatieven

Nu de deuren weer verder open mochten, ontwikkelden we tal van initiatieven en activiteiten voor patiënten en naasten in het hospice en thuis waarbij we elkaar weer persoonlijk konden ontmoeten. Intern herijkten we het voedingsbeleid, het opnamebeleid en het zorgplan. Maar we werkten ook aan een continu deskundigheidsbevordering en kwaliteitsverbetering. Extern namen we tal

van initiatieven om de zichtbaarheid en het belang van palliatieve zorg te vergroten bij het brede publiek. We lanceerden een nieuwe, gebruiksvriendelijke website. Waarbij we de informatie groepeerden naar de vraag van de bezoeker vanuit de kernvraag: Wat kan Bardo voor u betekenen? In het hospice, met de ondersteuning thuis en in het Leerhuis. We herstartten de activiteiten in ons Trefpunt waarmee we mensen actief stimuleren om binnen te lopen bij Bardo en deel te nemen aan onze inloopochtenden, het genieten van muzikale of creatieve bijeenkomsten of samen te lezen. En we brachten de wereld van palliatieve zorg heel dicht naar het publiek met onze podcastserie 'Aangekondigd einde. Kunst van het loslaten.'

Verbinding

Verbinding is de rode draad in al ons handelen. Met elkaar, van binnen naar buiten en vice versa. Daarom organiseerden we 'binnen' teamdagen en scholingen maar waren ook nadrukkelijk 'buiten' aanwezig. We gaven interviews in de landelijke dagbladen, magazines en regionale pers. We gaven presentaties online en fysiek bij professionals, in relevante netwerken binnen en buiten de regio en we zochten actief de politiek en nieuwe doelgroepen op. Om uit te dragen wie Bardo is, wat zij doet en waarom dat met een toename van palliatieve patiënten in de toekomst zo belangrijk is. Door ontmoeting en verbinding kunnen we de handen ineenslaan en geven we de palliatieve zorg voor nu en de toekomst een gezicht.

Financiën

De gesprekken met de landelijke partijen over de bekostiging van hospicezorg zijn in 2022 geïntensiveerd. Net als in 2021 heeft de financiering hoog op de agenda gestaan met zorgverzekeraars, NZa en VWS. Bardo maakt zich met AHZN, VPTZ en Actiz hard voor een transparante, toetsbare en betaalbare inrichting en bekostiging van de hospicezorg in Nederland om de continuïteit van palliatieve zorg ook in de toekomst veilig te stellen. In de publieksversie van ZonMW zijn alle resultaten en

conclusies van het door ZonMw gefinancierde project HOPEVOL (HOspicezorg die Passend is en de Eigen wens van mensen in de palliatieve terminale fase VOLgt) gedeeld. Doel van het project was om op basis van onderzoek naar de huidige stand van zaken in Nederlandse hospices adviezen op te stellen voor een toekomstbestendige hospicezorg die aansluit bij het Coalitieakkoord 2021-2025. Minister Helder was daar duidelijk over: “We versterken de palliatieve zorg inclusief hospices”. Gesignaleerd wordt dat in de toekomst de zorgvraag naar hospicezorg snel zal toenemen. Dat betekent voldoende middelen voor de formele en de informele zorg. Bardo is blij met deze erkenning en kijkt uit naar het vervolg.

Maatschappelijke bewustwording palliatieve zorg

Eind 2022 startte het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een landelijke publiekscampagne over palliatieve zorg. ‘Als je niet meer beter wordt.’ Uit onderzoek van Palliatieve Zorg Nederland (PZNL) blijkt dat ongeneeslijk zieke mensen niet altijd passende palliatieve zorg krijgen, onder meer omdat ze de mogelijkheden niet altijd kennen. Met de campagne komt VWS tegemoet aan een wens van de Tweede Kamer om zorg in de laatste levensfase bespreekbaar te maken. Aansluitend op de campagne wordt de komende jaren onder andere via het Nationaal Programma Palliatieve Zorg II aandacht gevraagd voor en geïnvesteerd

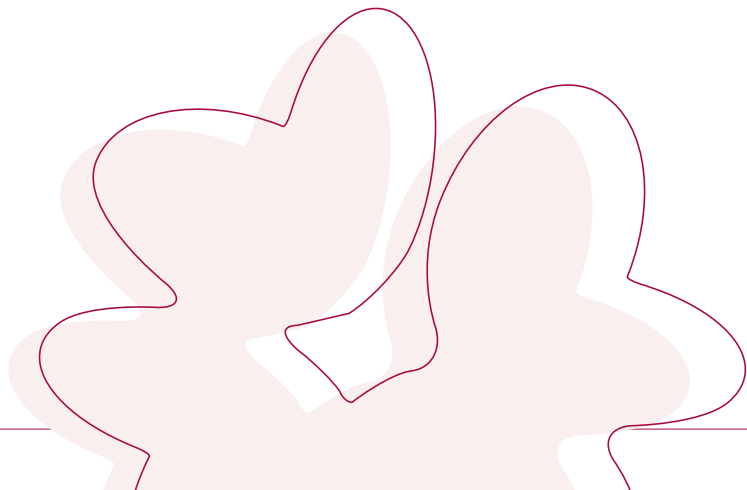
in palliatieve zorg. Palliatieve zorg gaat over kwaliteit van leven. Dat onderschrijft Bardo volledig en draagt daar actief regionaal en landelijk aan bij met eigen campagnes en ondersteuning van landelijke campagnes.

Stond ons 20-jarig bestaan in 2021 centraal, om dat groots met elkaar te vieren moesten we toch nog even wachten. In 2022 vierden we als Bardo team alsnog dansend ons jubileum 20 jaar palliatieve zorg in Haarlemmermeer. Zorg die niet meer weg te denken is. Het bevestigt de solide basis waaraan we hebben gebouwd en die we de komende decennia zullen verankeren en verstevigen. Binnen en buiten.

Het is mij een genoegen u dit jaarverslag aan te bieden waarmee u een kijkje kunt nemen in onze keuken!

Ik wens u veel leesplezier.

Simone Koops-Ouwerkerk
Directeur-bestuurder

Bardo

Het verhaal van Bardo. Wat is het dat het team van vrijwilligers en beroepskrachten zo aanspreekt en verbindt in onze organisatie? We legden ons oor bij hen te luister en dat leidde tot het verhaal waarvan ons hart sneller gaat kloppen, waar we samen in geloven, dat ons inspireert... we delen het graag met jou!

'De dood zelf kan niet voorkomen worden; deze is onvermijdelijk, want onlosmakelijk met het leven verbonden. Maar binnen de context van het overlijden zijn de mogelijkheden eindeloos,' vatte een patiënt van Bardo het naderende einde samen. Het is precies waar wij van Bardo voor staan; juist op het moment dat de dood zich aandient, zetten wij ons in voor een zo'n groot mogelijke kwaliteit van leven op de manier die bij jou past.

In Bardo begeleiden artsen, verpleegkundigen en ruim 150 vrijwilligers je 24/7 tijdens je laatste reis. Wij vinden het een voorrecht om je in deze laatste maanden, weken of dagen bij te staan. In de kwetsbare en eenzame tijd van de laatste levensfase staat het team van Bardo voor je klaar.

Het is de plek waar je écht wordt gezien, waar je tot rust mag komen. Maar natuurlijk is een opname in het hospice ook een hele grote stap. Bardo is een mooie plek in een prachtige omgeving, maar de medaille heeft twee kanten.

Je weet dat je hier waarschijnlijk zult sterven. En toch zeggen veel patiënten uiteindelijk: 'Ik had deze stap echt eerder moeten zetten'.

Dat is wat we in Bardo doen. We luisteren met oprechte aandacht waardoor je je in vertrouwen kunt overgeven aan wat komen gaat. We verlichten je klachten, zodat er ruimte kan ontstaan om het leven dat rest goed in te vullen. We laten je ervaren dat de tijd van moeten voorbij is. Er ontstaat rust, er wordt innerlijk opgeruimd, verankerd en afscheid genomen. En hoewel je dit zelf moet doen, ben je niet alleen. Wij zijn er voor jou en je naasten.

We vinden het belangrijk dat je je thuis voelt in Bardo en nodigen je uit om je kamer in te richten met je eigen spullen en waardevolle herinneringen. Natuurlijk dekken we ook de tafel voor je naasten als ze blijven eten en staat er een bed klaar voor wie wil blijven overnachten. Maar ook als je thuis wilt blijven wonen is Bardo er voor je. De casemanagers van Bardo ondersteuning thuis ondersteunen je bij het zoeken naar jouw eigen manier van leven, loslaten en sterven. Jij als patiënt bent bij ons het uitgangspunt en hebt te allen tijde de regie. We 'luisteren' jouw vraag tevoorschijn, om te weten hoe we er het beste voor je kunnen zijn. Bij ons stopt deze toegewijde zorg niet na het overlijden. Ook voor nabestaanden bieden wij een ontmoetingsplek in Bardo.

Wij zien onze patiënten als onze grootste leermeesters, die ons inspireren en wiens kennis we graag doorgeven in het Bardo Leerhuis aan zorgverleners, vrijwilligers en andere geïnteresseerden. We betrekken de dood bij het leven omdat we geloven dat als je de dood negeert, je het leven tekort doet. We blijven in beweging om mensen te inspireren om de dood te omarmen in het aardse bestaan; de dood gaat iedereen altijd aan. Als we vanuit deze gedachte er zijn, kunnen we het eenzame en vaak geïsoleerde stervensproces doorbreken. Laten we samen leven én sterven in verbinding met elkaar.

Bardo: omdat het ook zó kan.

Het team Bardo

Onze organisatie: high care zorg en ondersteuning

Ons hospice

Als je niet meer beter kunt worden door ongeneeslijke ziekte en de levensverwachting korter is dan drie maanden, dan is Bardo een plek die aanvoelt als thuis. Met alle zorg en aandacht voor de patiënt en naasten is Bardo Hospice een warm en gastvrij huis in het centrum van Hoofddorp. Bardo biedt zorg die zich bovenal uit door 'er zijn' in een uitermate intensieve en kwetsbare fase van het leven van onze patiënten en hun naasten. De essentie van onze palliatieve zorg is 'mogelijk maken'.

De vier dimensies van de palliatieve benadering

"Palliatieve zorg is de zorg die in gezamenlijkheid geboden wordt om tegemoet te komen aan de behoefte van de patiënt. Dit vereist kennis, kunde en creativiteit. Het is een intentionele handeling, waarin we samen kijken wat nog mogelijk gemaakt moet worden. Steeds weer laten merken dat je de behoefte ziet. Steeds weer kijken naar hoe het handelen bijdraagt aan het welzijn van de patiënt en diens naasten. Verre van 'uitbehandeld'. Maar steeds weer geldt: zo kijken naar en antwoord geven op de behoefte is vormgeven aan een recept voor leven. Palliatieve zorg op z'n best." Zo omschrijft arts palliatieve geneeskunde Christiaan Rhodius de essentie van palliatieve zorg. (Nieuwsbrief 2 2022).

Hospice Bardo als expertisecentrum

Bardo is een voorziening waarin veel expertise en complexe terminale zorg geboden wordt. Waar iedereen terecht kan voor palliatieve zorg, ongeacht afkomst of religie. In een huis met 10 kamers kunnen mensen in alle rust en veiligheid hun laatste levensfase doorbrengen waarbij we oog en oor hebben voor alle menselijke dimensies. Daarbij zijn we altijd nieuwsgierig naar het antwoord op de vraag: Wat moet ik nu van je weten om je de best mogelijke zorg te bieden? Wat is voor jou belangrijk? Zodat we in het zorgplan op maat de zorg kunnen afstemmen op de individuele wensen en behoeften van elke patiënt en diens naasten met de palliatief geschoolde verpleegkundigen, de verpleegkundig specialist, de artsen en de geestelijk verzorger. In het zorgplan leggen we vast wat voor elke patiënt het prettigst is vanuit alle dimensies van de palliatieve benadering. In de dagelijkse praktijk staan opgeleide vrijwilligers de beroepskrachten bij.

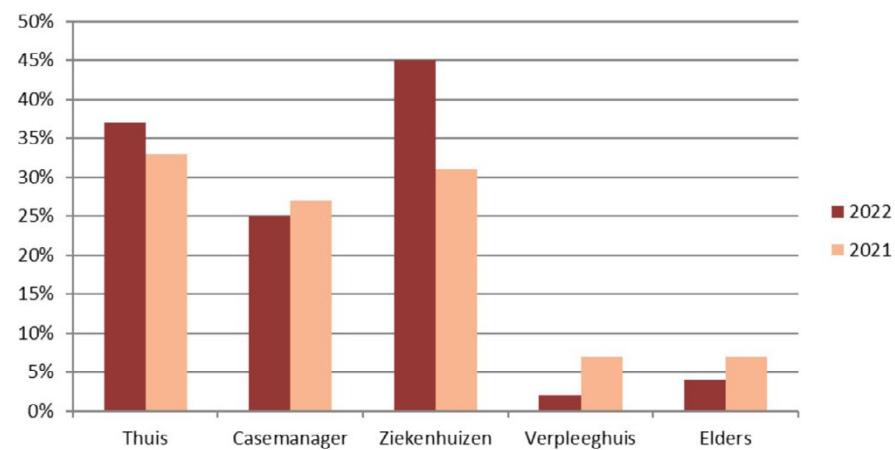
Bardo heeft net als alle andere leden die zijn aangesloten bij de AHZN (Associatie Hospicezorg Nederland) het keurmerk Prezo hospicezorg. Prezo hospicezorg stimuleert het gesprek tussen patiënten en naasten, zorgverleners en vrijwilligers en de organisatie. Daarmee zorgen we voor voortdurende ontwikkeling van kwaliteit in onze organisatie.

Bardo Hospice in cijfers

Zorg in het hospice

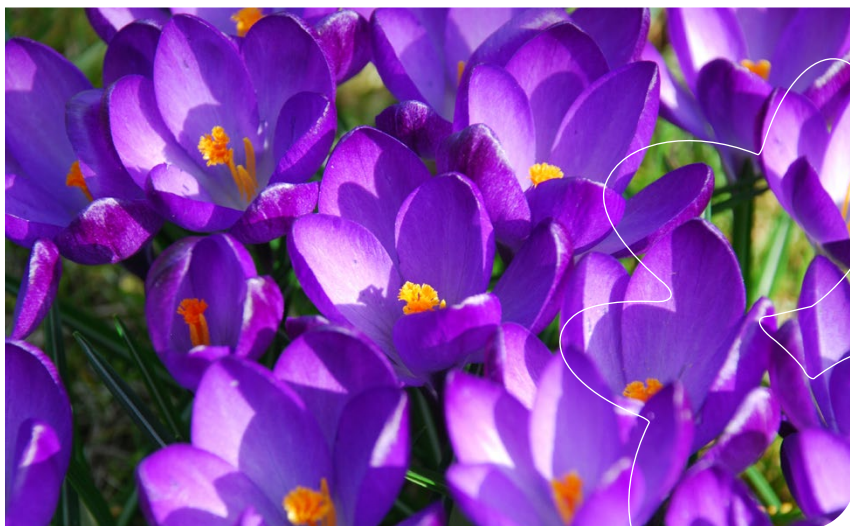
	2022	2021
Aantal opnames	113	100
Gemiddelde verblijfsduur in dagen	25,5	29
Gemiddelde bezettingsgraad	83%	72%

Herkomst opnames

Informatie over patiënten

	2022	2021
Overleden	104	93
Ontslagen	7	6
Waarvan naar huis	3	5
Waarvan naar verpleeghuis	4	1
Jongste leeftijd bij opname	43	43
Oudste leeftijd bij opname	97	96
Gemiddelde leeftijd bij opname	73	75

De gemiddelde bezettingsgraad is in 2022 (83%) flink gestegen in vergelijking met de voorgaande jaren (2021:72%, 2020:59%) die gekenmerkt werden door coronaproblematiek. De contacten en de samenwerking met de transferafdelingen van ziekenhuizen, huisartsen, VVT en wijkzorg zijn verstevigd en werpen hun vruchten af. We zien een stijging in de aanmeldingen voor het hospice vanuit de thuissituatie. Door de problematiek in de wijkzorg met een groeiende zorgvraag en personeelstekort kunnen mensen vaak niet thuis blijven. Dat leidt tot een stijging in de aanmeldingen bij het hospice. Van groot belang is een goede intake zodat de patiënt de juiste zorg kan krijgen op de juiste plek. Professionals van Bardo participeren in de PaTzgroepen Badhoevedorp, Hoofddorp en Nieuw-Vennep.

In de PaTzgroep gaan lokale samenwerking en kennisuitwisseling hand in hand tussen huisartsen, wijkverpleegkundigen, apotheker en casemanagers voor mensen die palliatieve zorg nodig hebben met een vroegtijdige signalering van de palliatieve fase bij mensen. Ook nemen beroepskrachten vanuit Bardo deel aan het periodieke MDO van het Team Ondersteunende en Palliatieve Zorg (TOPZ) in het Spaarne Gasthuis.

Complementaire zorg in Bardo

Wie op maandagmorgen Bardo binnenstapt wordt verwarmd door de muziek die vanuit 't Trefpunt schalt. Van Elvis Presley tot klassieke composities. Muziek is één van de aanvullende zorgmogelijkheden waaraan patiënten en naasten in het hospice en in de ondersteuning thuis kunnen deelnemen. Zorg die bijdraagt aan hun welbevinden en ontspanning en het vergroten van hun kwaliteit van leven. Dat is voor eenieder anders. Mensen die ongeneeslijk ziek zijn, hebben allerlei vragen en wensen die samenhangen met hun fysieke, spirituele, sociale en psychische situatie. Daarbij hebben we voor ogen dat we helpen om de laatste levensfase zo prettig mogelijk en op maat vorm te geven.

De teamleden van Bardo zijn op de hoogte van de mogelijkheden die er zijn op het gebied van aanvullende zorg en volgen nieuwe ontwikkelingen op de voet. Zij kunnen de patiënten en hun naasten informeren en bieden die actief aan. De activiteiten die we gewoonlijk in het Trefpunt van Bardo organiseren voor bezoekers, patiënten en geïnteresseerden werden in 2022 weer gestart. We merkten dat vooral het samen genieten van de muzikale bijeenkomsten en muziek aan bed door de Bardo Bedside Singers, hand- en voetmassages en individuele rondleidingen in de smaak vielen van patiënten en bezoekers.

Bardo kijkt naar innovatieve mogelijkheden om de aanvullende zorg uit te breiden. Samen met 4 andere hospices (Kuria, Dôme, Alkmaar en Kajan) gingen we aan de slag met het project 'Hart en Tech': het verkennen en implementeren van nieuwe technologie. In oktober 2022 werden daarvan de bevindingen gepubliceerd. Het eindrapport besluit: "Deze gezamenlijke reis om technologie in de hospicezorg te verkennen heeft tot veel nieuwe, positieve inzichten geleid. Niet alleen werden specifieke technologieën ontdekt en omarmd, maar ook, en vooral, werd een positieve, genuanceerde visie ten aanzien van technologie in de hospicezorg ontwikkeld: er zijn veel opties en het is een kwestie van beginnen, van doen, om te ontdekken welke technologieën passen in een specifieke context.

Deze ervaringen met elkaar delen bleek van onschatbare waarde." (Hart en Tech, report-oktober 2022). Het project 'Hart en Tech' heeft ertoe geleid dat Bardo in 2023 een innovatie zal implementeren op het gebied van digitale voorzieningen voor patiënten. Mede dankzij een bijdrage vanuit de Stichting Vrienden van Hospice Bardo en een implementatie subsidie vanuit ZonMW.

Bardo Bedside Singers: (BBS)

Muziek heeft een bijzondere plaats in het palet van aanvullende zorg in Bardo. Naast het Bardo koor zingen de Bardo Bedside Singers elke week in het hospice aan het bed met vier zangers en een begeleider. Op de avond dat er gezongen wordt, gaat men langs de patiënten om te vragen of er voor hen gezongen kan worden terwijl de koorleden inzingen in het Trefpunt. De BBS-ers zingen alles à capella, vierstemmig en uit het hoofd. Eén van hen is het anker, degene die contact maakt met de patiënt, en in de gaten houdt of het niet te veel wordt voor haar/ hem. De BBS-ers hebben in 2022 nagenoeg elke week aan het bed gezongen. Het gezang brengt ontspanning en rust. Regelmatig maakt hun gezang emoties los, de zangers hebben geleerd hoe daar mee om te gaan. Wanneer er bezoek is op de kamer van de patiënt gebeurt het vaak dat zij graag meeluisteren. Daarnaast werken de BBS-ers mee aan de herdenkingsdiensten die in Bardo worden gehouden en een enkele keer aan een uitvaart, vaak op verzoek van de patiënt.

Samen muziek beleven in 't Trefpunt.

Onze Ondersteuning Thuis

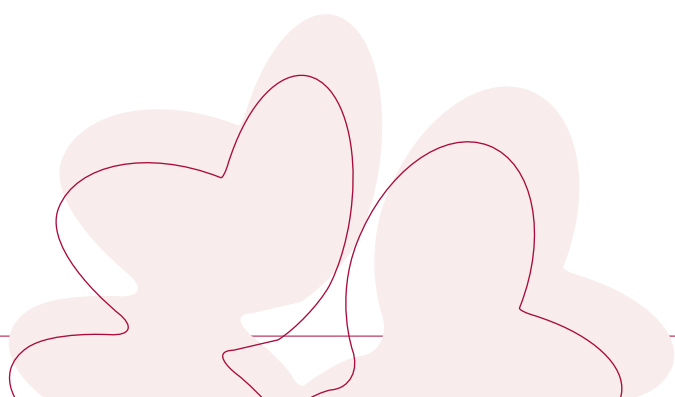
Wie te horen krijgt dat hij of zij niet meer kan genezen en thuis woont, staat er niet alleen voor. De casemanagers van Bardo en de zorgvrijwilligers thuis bieden begeleiding in de vertrouwde omgeving. Bardo heeft twee casemanagers die patiënten en hun naasten in de palliatieve fase thuis ondersteunen in de eerste lijn. Zij hebben de tijd, aandacht en kennis om patiënten een luisterend oor te bieden en een vraagbaak te zijn voor patiënten en naasten.

Vanuit hun ervaring en expertise stemmen zij zorg thuis af met andere betrokken formele en informele zorgverleners. Samen met huisartsen, oncologen, PaTzgroepen, VVT-instellingen, thuiszorgaanbieders en collega's hospices zijn zij actief om palliatieve patiënten op tijd te markeren en elkaars expertise in te zetten. De casemanager is ter aanvulling op de reguliere medische zorg, de focus op verwijzing ligt op psychosociale zorg in het ziekteproces. De zorg is gericht op het behouden van een zo hoog mogelijke kwaliteit van leven en op het beperken van lichamelijke klachten maar is ook gericht op kwaliteit van sterven. Hierbij is er veel ruimte en aandacht voor emotionele verwerking voor wat er allemaal op de patiënt afkomt. De casemanager informeert, begeleidt, denkt mee en regelt zaken voor de patiënt. En werkt aan individuele belangenbehartiging voor de patiënt en naasten door hen te begeleiden in het hulpverleningsproces.

Ondersteuning thuis in vogelvlucht:

- De casemanager biedt gecoördineerde zorg gericht op kwaliteit van leven
- De relatie met patiënt en naasten staat centraal in de hulpverlening
- Biedt gespecialiseerde palliatieve kennis, vormgegeven aan de hand van de vier palliatieve dimensies
- De begeleiding is veelomvattend; de patiënt kan een verscheidenheid aan zorg en diensten ontvangen
- Inzet via de zorgvrijwilligers thuis ook om de mantelzorger te ontlasten
- De begeleiding duurt zo lang als nodig is
- De zorg van de casemanager wordt vergoed vanuit de basiszorg van de zorgverzekering van de patiënt

Na aanvraag voor inzet maakt de casemanager een afspraak met de patiënt, en checkt of en welke inzet gewenst is. Dit hangt af van de complexiteit van de situatie, de wens van patiënt en naasten. De invulling van de ondersteuning wordt na overleg met alle betrokkenen verder vorm gegeven. Een belangrijk onderdeel is het actief aanbieden van psychosociale en creatieve activiteiten in ons Trefpunt. Daar kunnen patiënten en naasten elkaar ontmoeten zoals op onze wekelijkse inloopochtenden, deelname aan rouwgroep 'Samen lichter' of verwendagen in samenwerking met Adamas Inloophuis. Activiteiten die ervoor kunnen zorgen dat iemand contactmogelijkheden krijgt aangereikt waar alle ruimte is voor zijn of haar verhaal.

Ter ondersteuning is het ook mogelijk om de vrijwilligers van Bardo in te zetten in de thuissituatie. Zij hebben de tijd, aandacht en kennis om patiënten een luisterend oor te bieden en er voor hen te zijn in het dagelijks leven. En zij kunnen de mantelzorgers ontlasten. Samenwerking tussen verschillende professionals en vrijwilligers vergroot de kans dat alle vragen van de patiënt op de dimensies gezondheid, psyche, zingeving en sociale context voldoende aandacht krijgen.

Casemanager Bea Zijlmans: "Zorgdragen voor de patiënt in de thuissituatie, zaken regelen en uit handen nemen van de familie zodat zij tijd en energie overhouden om quality time met hun geliefden door te brengen. Overleg met andere zorgverleners. Altijd vanuit de vraag: wat heeft u nodig?"

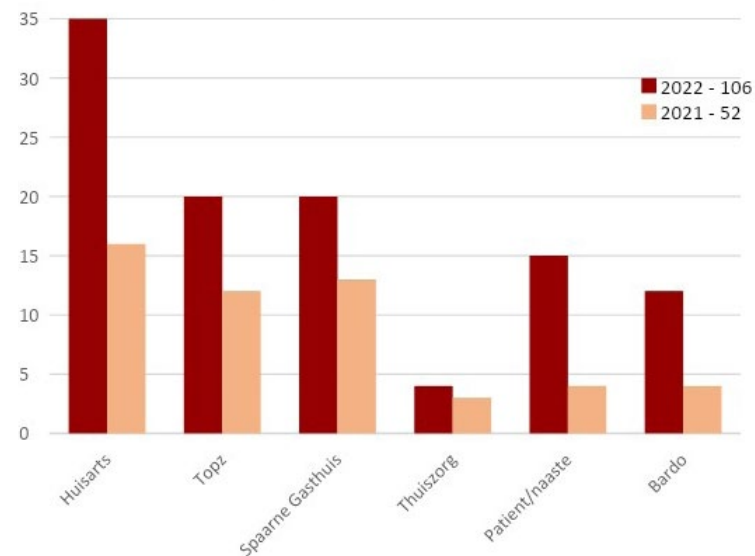

Casemanagers Bea en Judith op pad naar patiënten

Evenals in het hospice zagen we in 2022 het aantal aanmeldingen voor de inzet van de casemanagers flink toenemen. Met name de directe aanmelding door patiënten thuis via de website en via de huisarts tonen een significante stijging. Ook steeg het percentage aanvragen dat binnenkwam bij het team verpleegkundigen in Bardo. De toenemende vraag van het zorgaanbod thuis is mede het gevolg van de geïntensiveerde contacten met huisartsen en ziekenhuizen in de regio.

Bardo Ondersteuning Thuis in cijfers

106 patiënten nieuw in ondersteuning thuis

Nazorg en herdenken

Na het overlijden biedt Bardo een warm en respectvol uitgeleide ritueel met familie en betrokkenen en het Bardo team. In het hospice wordt bij het overlijden van een patiënt het lampje onder de trap in de hal aangezet totdat de uitgeleide van de overledene heeft plaatsgehad, waarna het lampje wordt gedoofd door een nabestaande van de patiënt. Na vijf tot acht weken nodigen we de nabestaanden uit voor een telefonisch of persoonlijk nazorggesprek (2022: 82, 2021: 89) Daar reageerden 23 mensen op (in 2021: 62). 32 mensen gaven aan geen behoefte aan een nazorggesprek te hebben (2021: 35).

In Bardo krijgen rituelen niet alleen vorm voor individuele patiënten. Zij worden ook uitgevoerd tijdens de herdenkingsbijeenkomsten waarin we op ingetogen wijze stilstaan bij de overledenen met muziek, een beschouwing en gedicht of verhaal. Drie keer per jaar nodigen we nabestaanden uit om samen met ons team de namen te noemen van hen die ons ontvallen zijn. Omlijst met mooie muziek, een verhaal en gedichten wordt voor elke overledene een roos in een vaas geplaatst als de naam genoemd wordt. Bij de jaarlijkse Cirkel van Licht wordt in een prachtig ritueel in de binnentuin een cirkel van kaarsen aangestoken voor degenen die ons zijn ontvallen, terwijl er wordt gezongen en we een minuut stilte delen.

Lichtpuntje

*Als alles grijs en duister lijkt
Blijf dan zoeken naar het licht.
Het is er, voor wie heel goed kijkt,
Soms juist alleen met ogen dicht.*

*Een lichtje
om je te troosten
te verlichten
in donkere tijden
van gemis*

*Een lichtje
om je te verwarmen
te omarmen
met alle liefde
die er is*

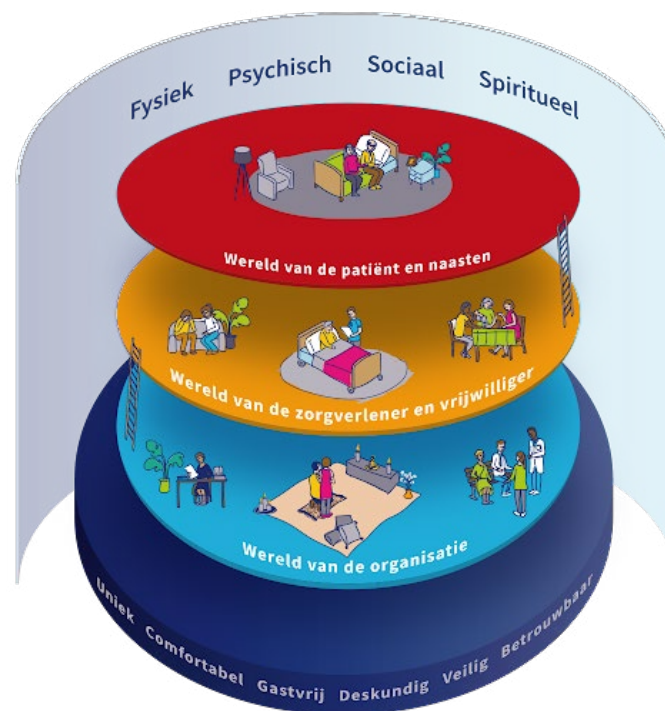
Martin Gijzemijter

Kwaliteit en waardering

PREZO-keurmerk gecontinueerd

In 2021 werd het Prezo keurmerk hospicezorg gecontinueerd. Het keurmerk is drie jaar geldig en loopt dus in 2024 af. In het voorjaar van 2022 heeft Bardo een tussentijdse visitatie ondergaan. Deze was bedoeld om na te gaan hoe is omgegaan met aandachtspunten uit de initiële audit (2021). Daarnaast om te beoordelen of nog steeds wordt voldaan aan de geldende kwaliteitseisen om zodoende het keurmerk te mogen behouden. De uitkomst was positief. Bardo slaagt erin om verantwoorde en kwalitatief hoogstaande zorg te bieden aan onze patiënten, zowel in het hospice als thuis. De auditor had veel waardering voor de wijze waarop Bardo de zorg en bedrijfsvoering op peil heeft weten te houden ten tijde van en in 2022 in de nasleep van de corona pandemie. Het betekende dat er nog meer maatwerk is verleend dan voor de corona periode al het geval was. Het ruime, moderne gebouw, waarin het hospice is gevestigd, was hierbij ondersteunend, aldus de auditor.

In 2022 is een nieuwe adviseur beleid en kwaliteit in dienst getreden. Daarmee toont Bardo aan dat het serieus en blijvend investeert in het verder ontwikkelen van het kwaliteitssysteem en de instrumenten die daar deel van uitmaken. Zo wordt bijvoorbeeld voortdurend verder gewerkt aan het kwaliteitshandboek 'Bij Bardo' en aan het goed benutten van kwaliteitsinformatie uit registraties en patiënten/familie raadplegingen. Processen en documenten werden geactualiseerd of vernieuwd vanuit het patiëntenperspectief, medewerkersperspectief en het organisatieperspectief. Immers, kwaliteit ligt in vele handen en de borging van beleid is nooit af!

Vinger aan de pols

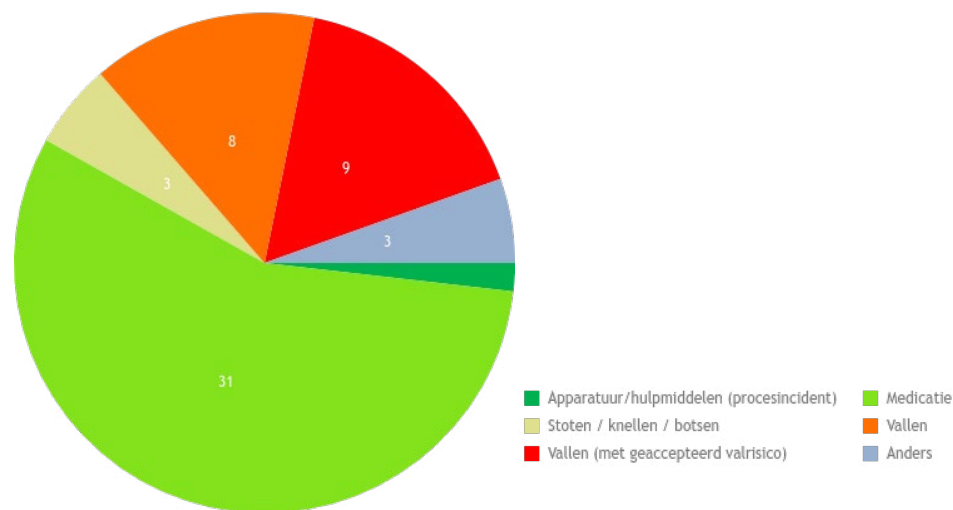
Dit is ons interne bulletin waarmee we alle collega's informeren over de actualiteit en ontwikkelingen op het gebied van kwaliteit. In de edities van Vinger aan de Pols werd aandacht besteed aan verschillende kwaliteitsthema's, waaronder infectiepreventie, innovatie en wetenschap en medicatieveiligheid. Ingegaan werd bijvoorbeeld op de uitkomsten en de beleidsimplicaties van een intern uitgevoerde audit medicatieveiligheid. Ook is in Vinger aan de pols aandacht besteed aan het structurele, jaarlijkse werkoverleg dat we hebben met de apotheek waarmee we samenwerken en die ook toezicht houdt op ons medicatiebeleid. Daaruit vloeit een steeds betere samenwerking voort. We hebben een afspraak gemaakt over nog betere bereikbaarheid en responsiviteit van de apotheek bij acute vragen vanuit Bardo.

Medewerkersonderzoek

In het voorjaar 2022 maakte Bardo gebruik van de gevalideerde, digitale vragenlijst die door samenwerkingspartner Amstelring via een onafhankelijk onderzoeksbureau wordt ingezet naar de ervaringen en tevredenheid van de beroepskrachten. De vragen gingen over onderwerpen die medewerkers zelf belangrijk vinden, waaronder de inhoud van het werk, ervaren werkdruk, sociale veiligheid, ontwikkelmogelijkheden etc. Ruim driekwart van de dertig verstuurdde vragenlijsten werd ingevuld. Daaruit kwam over de hele linie van onderwerpen een positief beeld naar voren. Bardo medewerkers zijn er trots op bij Bardo te werken, hebben het gevoel goed bij Bardo te passen en zijn tevreden over Bardo als organisatie. Op vrijwel alle meetpunten rapporteren Bardo medewerkers een betere ervaring en meer tevredenheid dan een landelijke vergelijkingsgroep. In december werden de uitkomsten aan de medewerkers teruggekoppeld en werd besproken welke onderwerpen ondanks een goede score toch aandacht behoeven. Het gaat dan om de ervaren werkdruk en de interne communicatie. Hierop volgen verbeteracties in 2023. Deze acties hebben ook betrekking op de uitkomsten van de enquête die is gehouden onder alle vrijwilligers van Bardo.

Medicatie- en andere incidenten: continu leren en verbeteren

We houden nauwkeurig de meldingen van incidenten in de patiëntenzorg bij. Zij geven ons inzicht in hoe we de zorg veiliger kunnen maken. De analyse van incidenten vindt plaats in de MIC-commissie waarin een verpleegkundige, een arts, de leidinggevende zorg en de adviseur beleid en kwaliteit zitting hebben. Bij vergroot risico op vallen, wordt dit expliciet besproken in het Multidisciplinair Overleg (MDO). Onderstaande figuur toont dat, zoals ook in eerdere jaren, de meeste meldingen medicatie-incidenten betreffen, namelijk 31 in 2022. Deze incidenten gaan bijvoorbeeld over het voorschrijven, het leveren, de opslag en registratie van medicatie en het uiteindelijk innemen. Krijgt de juiste patiënt op het juiste moment het juiste medicijn in de juiste hoeveelheid en vorm? Vanuit de incidentenregistratie worden verbeteracties besproken in de leercirkel medicatie en die worden vervolgens verwerkt in het beleid en de werkinstructies en doorgevoerd in de onderlinge afspraken met de apotheek.

PDCA

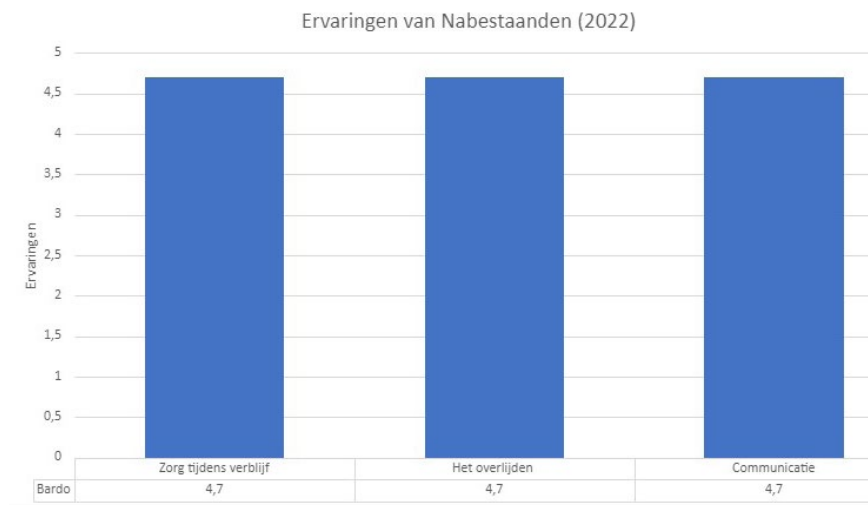
Elk jaar start Bardo met een jaarplan dat richting geeft aan de voorgenomen activiteiten en doelen. Op basis van dit plan maken alle bedrijfsonderdelen een op de kwaliteitscirkel (Plan-Do-Check-Act) gebaseerde kwartaalrapportage. Deze rapportage is input voor een dialoog waarin we reflecteren op vragen met de realisatie van onze ambities, waar we dilemma's ervaren, en waar meer of andere actie is vereist. Dit laatste geldt bijvoorbeeld voor de manier waarop we bij Bardo na het overlijden nazorg aanbieden. Is de huidige procedure wel effectief? Dezelfde vraag hebben we moeten stellen met betrekking tot de wijze waarop we feedback verzamelen en benutten ten einde een continu lerende organisatie te zijn. Beide thema's worden in 2023 nader aangescherpt.

Waardering van patiënten en naasten

Patiënten en nabestaanden kunnen op eigen initiatief een review over de dienstverlening van Bardo achterlaten op www.zorgkaartnederland.nl (ZKN). Wij wijzen hen op deze mogelijkheid, maar laten dit over aan hun eigen behoefte. Zij kunnen daar dan aangeven hoe zij de zorg en ondersteuning hebben ervaren. De waardering voor de zorg kwam in 2022 gemiddeld uit op een 9,8 op basis van acht reviews. Dit komt overeen met recente jaren, hoewel toen het aantal reviews hoger lag.

De waarderingen op ZorgkaartNederland (ZKN) laten zien dat nabestaanden zeer tevreden zijn over de zorg en ondersteuning. Zo valt te lezen op ZKN "Bijzonder betekenisvol was haar laatste levensfase, waarin het lijden verzacht werd, zodat haar waarden centraal konden staan". Of bijvoorbeeld: "Je hoeft maar te piepen en ze doen het!". Uit de waarderingen blijkt dat er ook goede ondersteuning is voor de mantelzorger en/of familie van de patiënt. Zo schrijft iemand: "Ook is er goede aandacht voor degenen die om de patiënt heen staan en die ook een hele moeilijke periode meemaken. Dit strekt zich zelfs uit tot de tijd na het overlijden".

Bardo zet nog een ander instrument in om feedback te verzamelen: Qualiview. Naasten worden uitgenodigd om hun ervaringen met de hospicezorg te delen door een digitale vragenlijst in te vullen met vragen over de zorg tijdens het verblijf, het overlijden en de communicatie.

Het diagram laat zien dat Bardo op die drie thema's steeds een score krijgt van 4.7 op een schaal van 0-5 (voor alle drie, respectievelijk). Alles bij elkaar genomen geven de naasten die hebben gereageerd Bardo een rapportcijfer van 9,3. In 2021 waardeerde men ons eveneens met een 9,3.

Deze uitkomsten tonen dat onze zorg en dienstverlening constant hoog gewaardeerd worden. In ons werk staat het leven centraal. De dood is onlosmakelijk met het leven verbonden. Het hele Bardo team vindt het belangrijk om mensen die niet meer beter kunnen worden de best mogelijke zorg te geven. Onze palliatieve zorg zien we als maatwerk en stemmen we af op de wensen van de patiënt. Daarmee helpen we patiënten en hun naasten de laatste fase van hun leven met een maximale kwaliteit door te brengen. Veiligheid, warmte en vertrouwen vormen de basis voor alles wat we doen. Een greep uit de onderstaande citaten van nabestaanden die de enquête van Qualiview invulden, toont hoe zij dat hebben ervaren.

“Door het Hospice hebben wij op een mooie manier afscheid kunnen nemen. “ Wij liepen op ons tandvlees. Het Hospice nam de zorg over.”

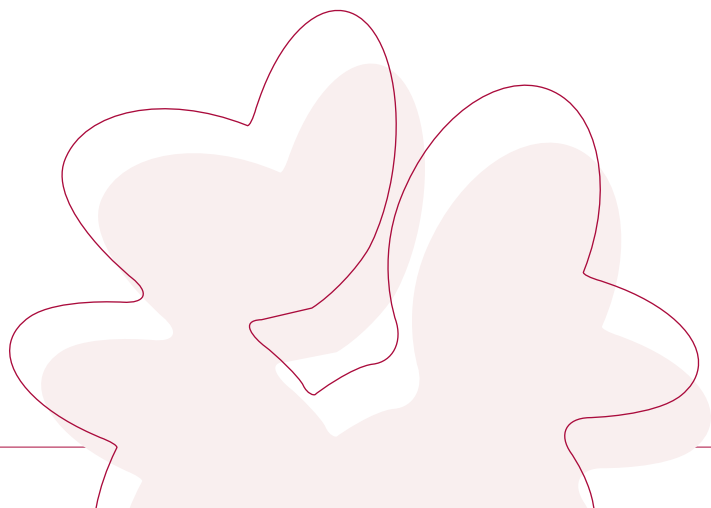
“Vooral de betrokkenheid van personeel en de vele vrijwilligers heeft mij geraakt.”

“Respect, rust, zeer begaan met de patiënt maar ook met de familie. Bedankt voor jullie steun, jullie verdienen een 10+.”

Bardo in de samenleving: leren, delen, verbinden en stimuleren

Een mens raakt nooit uitgeleerd. Elke dag leren we weer van onze patiënten en naasten. Wij zien onze patiënten als onze grootste leermeesters, die ons inspireren. Ervaringen die we doorgeven in het Bardo Leerhuis aan collega professionals, zorgverleners, vrijwilligers en andere geïnteresseerden. Bardo Leerhuis is een ontmoetingsplek waar we voorlichting en educatie mogelijk maken. Het begrip 'Leerhuis' is afkomstig uit de Joodse traditie. Een 'Leerhuis' is van oudsher een plek waar mensen samenkomen om met elkaar geschriften te bestuderen en te bediscussiëren. In het Bardo Leerhuis zetten we die traditie graag voort en organiseren we ontmoetingen waarin we het gesprek over leven en dood aan gaan. Door samen te leren, te delen, te verbinden en te ontmoeten vergroot Bardo het maatschappelijk bewustzijn van palliatieve zorg. Lokaal, regionaal en landelijk. Voor professionals én het brede publiek. Bardo beschikt over een schat aan kennis, kunde en ervaring van de palliatieve zorg.

In 2022 ondernamen we tal van activiteiten om ons gedachtegoed onder de aandacht te brengen en aldus palliatieve zorg op de kaart te zetten. Met onze uitspraken in interviews, vaak bij monde van Christiaan Rhodius, verwoordden we de kern van palliatieve zorg. Met de driedelige podcastserie 'Aangekondigd einde. De kunst van het loslaten' brachten we de hospicezorg heel dicht bij de luisteraar. Met presentaties positioneerden we Bardo als expertisecentrum en in onze scholing 'De stilte doorbroken' inspireerden we de deelnemers aan de hand van het lustrumboek 'Omdat we leven; met zicht op het einde' om vanuit verschillende disciplines op persoonlijke ervaringen te reflecteren. Bardo bundelt de kennis en ervaring op zowel medisch en sociaal-psychologisch gebied met tevens ruimte voor vragen over zingeving en spiritualiteit. De palliatieve zorg in Nederland is en blijft in ontwikkeling. Wij willen onze zorg in het hospice en de thuissituatie via de educatie en voorlichting verder verstevigen in samenspraak met anderen. Met eerlijke verhalen, mooie beelden en door de dood te zien als een verrijking voor het leven.

We nemen u mee langs de vier bladen van het 'Klaverblad': interne educatie, externe educatie, voorlichting en maatschappelijke bijdrage. Palliatieve zorg gaat niet over de dood, maar over het leven. Dat kunnen we niet genoeg uitdragen en doen dat op verschillende wijzen langs de pijlers van ons Klaverblad.

Bardo leert: *Ontwikkelen van vakkennis en -kunde - interne educatie*

Door interne educatie vergroot Bardo vakkennis en -kunde. In interviewsessies, casuïstiekbesprekingen en themabijeenkomsten delen we de laatste inzichten en bespreken wat dat betekent voor Bardo.

Bardo deelt: *Delen van vakkennis en -kunde - externe educatie*

Bardo verrijkt de kennis van professionals in de palliatieve zorg door elkaar actief te ontmoeten en het gesprek over leven en dood aan te gaan.

Bardo verbindt: *Inspiratie en verdieping -(publieks)voorlichting*

Bardo gelooft dat onderwerpen rond leven en dood onderdeel zijn van ons dagelijks bestaan en ons allen aangaan. We delen onze visie op palliatieve zorg en maken deze bespreekbaar.

Bardo stimuleert: *Maatschappelijk bijdragen aan palliatieve zorg*

We nemen deel aan platforms palliatieve zorg, dragen actief bij aan landelijk onderzoek en wetenschappelijke publicaties, gezamenlijk en op eigen titel.

Wat we ondernamen in 2022 illustreren we graag met een aantal voorbeelden.

Bardo leert

Klein Geluk

In 2022 organiseerden we op 7 september een teamdag voor de beroepskrachten en vrijwilligers. We gingen met elkaar in gesprek aan de hand van 'Klein geluk voor de zorg' van Inge Jager en Maria Grijpma. Een hart onder de riem voor wie in de zorg werkt. Wie voor anderen zorgt, moet ook goed voor zichzelf zorgen. Maar in tijden van grote drukte en stress is dat makkelijker gezegd dan gedaan. Onder de bezielende leiding van Inge Jager gaven we elkaar tips om fijne dingen te doen voor jezelf. Zodat je het vol blijft houden en kunt blijven doen waar je hart ligt.

Bardo deelt

De stilte doorbroken

Palliatieve zorg is een ambacht dat in teamverband geboden wordt. Tegelijkertijd speelt iedere zorgverlener een belangrijke rol. Het leggen van contact met patiënten en diens naaste in deze intensieve fase bepaalt de invulling van zorg in de praktijk van alledag.

Deze scholing nodigde uit om vanuit verschillende disciplines de persoonlijke opvattingen over kwetsbaarheid en hoe dat de zorg beïnvloedt te onderzoeken. De hulpverlener is immers zelf onderdeel van de therapeutische interventie binnen de palliatieve zorg. In deze interactieve scholing vormt de dagelijkse palliatieve praktijk het uitgangspunt. Het boek 'Omdat we leven' vormt - met de hoofdstukken 'Ambacht' en 'Stilte' - hierbij het startpunt, maar zeker niet het eindpunt. De verdiepende opdrachten helpen om vanuit persoonlijke ervaringen te reflecteren. De aangereikte theorie verdiept en nodigt uit om breder het ambacht van palliatieve zorg vorm te geven. Deze scholing werd verzorgd door Bert Buizert (trainer, coach, directeur van de Stichting Stem) Christiaan Rhodius (arts palliatieve geneeskunde bij Hospice Bardo) en Jan Berkvens (geestelijk verzorger bij Hospice Bardo) en krijgt in 2023 een vervolg.

Ook verzorgden we scholingen voor huisartsen in opleiding in het AMC, voor de studenten in de post HBO opleiding palliatieve zorg InHolland, de specialisten ouderengeneeskunde van Amstelring en namen we deel als expert bij onder andere Connecting the Docs. (https://www.linkedin.com/posts/ingrid-van-zuilekom-m-ed-830a3276_connectingthedocs-inspiratie-pratenoverdedood-activity-6905458041894834178-2Ksc/).

Bardo verbindt

Woorden van Bardo

Blogs

Christiaan Rhodius schrijft sinds 2016 het blog 'Woorden van Bardo'. Blogs die gaan over gesprekken met patiënten, vaak met intense onderwerpen. In 2022 publiceerde hij de blogs 'Emmertje' en 'T-shirt'. Persoonlijke impressies waarin hij de lezer meeneemt in de palliatieve praktijk van alledag. Zijn blogs beschrijven niet zozeer een uitwisseling van gedachten als wel een ontmoeting van personen. Zij illustreren hoe een goed gesprek met de patiënt onderlinge verbondenheid geeft.

Alle blogs van zijn hand zijn gebundeld in de jubileumuitgave *Omdat we leven. Met zicht op het einde.*

T-shirt

Valery zit op de bank in haar kamer. Ze nipt aan een cappuccino en eet een stukje toast. Ze is bijna 50 en verblijft nu al een week of tien in Bardo. Ze houdt van boeken, teksten en verhalen. Samen met Quirine, huisarts in opleiding, zit ik bij haar.

'Ik heb wat over ons eerdere gesprek geschreven,' zeg ik.

'Wil je het aan me voorlezen?' vraagt ze. 'Ben te moe om het zelf te lezen.' Valery sluit haar ogen en concentreert zich. Ik pak het printje en lees voor.

'Ik ben net in bed gaan liggen hoor,' zegt Valery met haar dekbed tot haar middel opgetrokken, 'dus niet denken dat ik al de hele dag in bed lig.' Haar ferme woorden weerspiegelen haar levenslust. 'Voel wel dat ik met de dag achteruit ga. De dood nadert.' We nemen haar klachten door en trekken een plan. 'Uit pure interesse... Heb je een idee hoe de hemel eruit ziet?' vraag ik benieuwd. In eerdere gesprekken kwam haar geloof en de steun die ze daaruit haalde ook ter sprake.

'Je bent gewoon jaloers he?' Haar ogen twinkelen vanuit haar magere gezicht. 'Je zou ook wel willen weten hoe het er na dit leven uit ziet... jammer dat ik je later niet bij kan praten.' Gelukkig blijft het niet bij plagen en neemt ze ons mee in

haar gedachten. 'Openbaringen, het laatste Bijbelboek is eigenlijk heel vreemd.' Ze kijkt ons met een chaotische blik aan. 'Je snapt er niets van, haast een sprookje. Duidelijk is wel dat de hemel een plek is waar God is. En dus liefde. Een plek waar tranen gewist worden, waar vreugde is.' Ze veegt een denkbeeldige traan van haar wang. 'Ik wil niet vervallen in slachtoffergedrag. Zo van "Waarom ik?" of "Ben nog maar zo jong." Ze haalt adem en vervolgt. 'Als ik denk aan jonge kinderen die overlijden, dan kan ik niet anders dan in dankbaarheid terugkijken op mijn leven.' Er valt een kort te stilte. 'Ben ook dankbaar voor jullie. Gisteren hielp Quirine me zelfs om mijn benen op de stoel te leggen. Dat heb ik dokters niet eerder zien doen.' We kijken elkaar indringend aan. 'Jullie nabijheid geeft rust.'

'Het is ook fijn om dichtbij te mogen zijn. Dank voor je bijdrage in mijn leven,' deel ik vanuit mijn kant. Het is een vieren van wederkerigheid.

'Dit komt wel binnen,' zegt Quirine als we op de artsenkamer neerploffen. Een onderlinge stilte volgt en spreekt boekdelen. 'Had je trouwens gelezen wat er op haar t-shirt stond?', vervolgt ze. De kleurige letters op haar t-shirt waren me niet ontgaan, maar de tekst had ik niet gelezen. Het vat ons gesprek mooi samen... "No rain, no flowers."

Valery opent haar ogen. 'Prachtig. Zo is het maar net. Doet me denken aan Shakespeare... ergens bij sonnet 18 of 20. Het gaat zo...

'So long as men can breathe or eyes can see,
So long lives this, and this gives life to thee.'

En vol bezieling in de ogen roept ze me haast toe: 'Vooral blijven schrijven, want woorden doen leven. Net als op het T-shirt... "no rain, no flowers".'

Christiaan Rhodius, juli 2022

Podcastserie Aangekondigd einde. Kunst van het loslaten

Waarom zijn we toch zo bang voor de dood? En waarom blijft het voor velen een moeilijk onderwerp om over te praten? Het is een thema dat duidelijk leeft in verborgenheid, maar het verdient om het er met elkaar over te hebben.

Daarom maakten Silvia Bromet en Christiaan Rhodius in 2022 de driedelige podcastserie Aangekondigd Einde, kunst van het loslaten, waarin zij het onderwerp tastbaar en bespreekbaar maakten. Met het persbericht lanceerden we in het najaar van 2022 de serie in de media.

'Aangekondigd einde' is een driedelige documentaire-podcast waarin regisseur Silvia Bromet op zoek gaat naar de kunst van het loslaten bij de stervende medemens in hospice Bardo. Samen met Christiaan Rhodius, arts palliatieve geneeskunde in Bardo, schetst zij een ontroerend beeld van de dagelijkse praktijk in het hospice.

Temidden van de kwetsbaarheid blijkt de dood uit te nodigen tot leven op het scherpst van de snede. Zo stapt zij over haar eigen angsten heen, verbreedt zij haar blik over de dood en ervaart ze dat praten over de dood met mensen voor wie het einde in zicht is - van henzelf of een geliefde - helemaal niet zo eng is als ze dacht. Gekker nog: ze heeft bijzondere, vrolijke en aangrijpende gesprekken. Al zoekende spoort ze de luisteraar aan het stilzwijgen rond de dood te doorbreken.

We trapt af met de eerste aflevering 'De paradox van het loslaten' op de Internationale Dag van de Palliatieve Zorg op 8 oktober. Het is de paradox die dagelijks in het hospice de rode draad vormt. De onderlinge verbondenheid én het moeten loslaten van elkaar en het leven.

PERSBERICHT

BARDO LANCEERT op 8 oktober de PODCASTSERIE

Podcastmaker Silvia Bromet gaat de dood liever uit de weg. Als zij Christiaan Rhodius tegenkomt, snapt zij ook niet hoe hij zijn werk als arts in hospice Bardo kan uitoefenen en iedere dag stervende mensen begeleidt. Christiaan nodigt Silvia uit om met hem mee te lopen. Silvia, nieuwsgierig genoeg om op zijn aanbod in te gaan, stapt doodsang Bardo binnen.

Aflevering 2, 'Mogelijk maken' verscheen 14 oktober en neemt je mee in wat de mensen van Bardo bezieling en bevlogenheid geeft. Dat is het voortdurend zoeken naar mogelijkheden. Wat kan er nog in de laatste fase van iemands leven? Of zoals Christiaan het verwoordt: "hoe kunnen we bloemschikken met steeds minder bloemen?".

De laatste aflevering, 'Verlichting zoeken', sluit het drieluik af en kwam online op 21 oktober. Hierin hoort de luisteraar verschillende manieren hoe mensen omgaan met de zwaarte van de naderende dood.

Deze podcastserie brengt het leven in een hospice dichtbij de luisteraar en nodigt van harte uit tot reactie. De productie kwam tot stand dankzij de (financiële) ondersteuning van o.a. de Stichting Vrienden van Hospice Bardo, Pleindonoren (mede mogelijk gemaakt door Stichting Else), het Stimuleringsfonds Rouw, en Lerak. Daarnaast gaat onze dank uit naar Moondocs als aanjager voor deze serie en de kosteloze ondersteuning in de promotie ervan. De serie werd in 2022 ruim 5100 keer beluisterd. Dat bevestigt onze opvatting dat podcast een effectief medium is om met een breed publiek in contact te komen.

We maakten er meer in het afgelopen jaar: Christiaan Rhodius ging in gesprek met Mieke Hollander, Bram Bakker, het AVL en Egge van der Poel (Geheelmeesters). De leesgroep van Bardo Leest nam een podcast op voor Eus' Boekenclub met als thema 'hospice'. (<https://www.nporadio1.nl/podcasts/eus-boekenclub/69183/3-hospice>) Alle Bardo podcasts zijn te beluisteren op uw telefoon via <https://anchor.fm/hospice-bardo> of via onze website <https://www.hospicebardo.nl/leerhuis/hospice-bardo-podcast/>

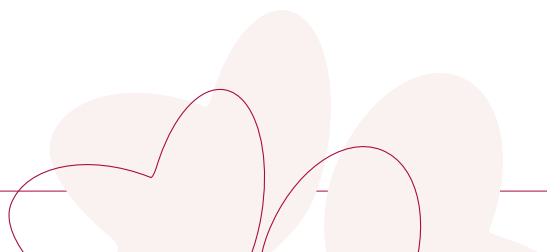
Inspiratie en verdieping

Bardo ontmoet haar relaties om de actualiteit van palliatieve zorg bespreekbaar te maken en te informeren over de expertise van Bardo. Zo ontvingen wij leden van serviceclubs, werkten we samen met VUmc ten behoeve van het Pre University College (PUC), en gaven prestaties zoals bij het Netwerk palliatieve zorg Brabant. Maar ook dichterbij inspireerden we elkaar. We mochten de Commissaris van de Koning, Arthur van Dijk, ontvangen en samen met de partner van een overleden patiënt over ons werk vertellen. En organiseerden we een gezamenlijke leesavond bij boekhandel Stevens in Hoofddorp waar auteurs Geerteke van Lierop en Christiaan Rhodius in gesprek gingen met de leesgenoten van Bardo en Stevens over hun boeken Een zee van glas, en Omdat we leven. Een avond vol levende vragen en nieuwe inzichten.

Bardo stimuleert

In gesprek met de burger

Amsterdam UMC leidde vanaf 2020 het onderzoeksproject 'In gesprek met de burger.' Het project draagt bij aan publieksbewustwording over het bestaan van en de (on) mogelijkheden van palliatieve zorg en behandeling in de laatste fase van het leven. Bardo en Adamas Inloophuis gaven het project invulling in de regio's Noord-Holland en Flevoland. In 2022 werden de bijeenkomsten georganiseerd en geëvalueerd. Om in 2023 te kijken hoe we de bijeenkomsten verder zullen organiseren in samenwerking met het Netwerk Palliatieve Zorg Midden- & Zuid-Kennemerland en Amstelland & Meerlanden.

Wetenschappelijke publicaties

Met Anne-Floor Dijkhoorn, onderzoeker bij het Integraal kankercentrum Nederland, schreef Christiaan Rhodius mee aan deel 3 van het 'Handboek psychiatrie in de laatste levensfase' onder redactie van Radboud Marijnissen, Kenneth Chambaere en Richard Oude Voshaar. Het handboek is in 2022 bij Boom verschenen en helpt zorgverleners in de ggz de laatste levensfase zo optimaal mogelijk in te richten.

Communicatie en pr

Bardo in het nieuws

De activiteiten van Bardo brachten we onder de aandacht van de lokale en landelijke pers via diverse kanalen (dagbladen, magazines en websites). Dat leidde tot 21 publicaties door het jaar heen (2021:21) variërend van interviews in de landelijke bladen (NRC, magazine FD), regionale media (zorggroep Haarlemmermeer, HC Nieuws) maar ook in de uitgaven van politieke partijen (zoals met kamerlid Mirjam Bikker in het magazine van de Christenunie).

In het jaarlijkse magazine van alle palliatieve netwerken, Pal voor u, werden terugkerende thema's en inzichten die we uitdragen op een rij gezet: Pal voor u, Zes inzichten van Christiaan Rhodius, 'Tot de dood zich aandient, is er leven'. Een nu heel actueel onderwerp is dat patiënten in onze visie nooit uitbehandeld zijn. Uitbehandeld bestaat niet "Palliatieve zorg start op het moment dat bekend is dat iemand niet meer beter wordt. Maar het leven kan nog wel jaren duren. Een dokter die zegt dat iemand is uitbehandeld, doet de patiënt daarmee tekort. Het betekent meestal dat er geen medische optie voor genezing of levensverlenging meer voorhanden is. Een heleboel mensen hebben namelijk wel degelijk een behoefte. Ze zijn bang, willen iets afsluiten met hun familie, of hebben een lichamelijke klacht.

Om hierbij te helpen, is samenwerking binnen de gehele gezondheidszorg belangrijk." Rhodius is een fervent pleiter voor het anders denken over de dood. 'Het probleem is ons denken over de dood', kopt zijn interview met Brenda van Osch in het magazine 'Persoonlijk' van het Financieel Dagblad. "Ons paradigma klopt niet. De dood is eng en bij palliatief denken mensen aan de laatste weken voor het sterven. Terwijl het gaat om het mogelijk maken van het leven, tot het einde daar is. Dat klinkt heel anders. Als je dat helder hebt dan begrijp je ook dat niet het ziekenhuis het centrum van de behandeling is, maar daar waar de patiënt verblijft, thuis. Daar moet het leven mogelijk worden gemaakt."

Voorlichting

Bardo informeert bezoekers en andere geïnteresseerden voortdurend over de actualiteit. Via de geheel vernieuwde website kan iedereen kennisnemen het laatste nieuws en de activiteiten die we ondernemen. Door het overzicht op de homepage krijgen bezoekers gemakkelijk een overzicht aangeboden van onze pijlers, het laatste nieuws, de agenda en onze publicaties. Daarnaast benaderen we driemaal per jaar de abonnees van onze nieuwsbrief digitaal en met print met onze nieuwsbrieven rond een thema. In 2022 waren dat: 'De dood en het leven zijn twee vrienden', 'Palliatieve zorg is een recept voor leven' en 'Tussen twee'. Op onze social media brachten we digitaal kleur op de wangen naar onze volgers met een stroom aan berichten op Facebook (72, 2021: 56), Twitter (16 2021:13) LinkedIn (35, 2021: 26) en Youtube (3, 2021: 5). De inhoud van de berichten nodigden de volgers uit met name op LinkedIn tot reactie. Het aantal volgers op LinkedIn steeg op het Bardo LinkedInkanaal van 501 naar 778 nog los van het verkeer op de individuele LinkedIn kanalen van van de Bardo collega's. Daarmee profileert Bardo haar standpunten binnen het veld van professionals en een groter wordende groep belangstellenden. Met de social media vergroten we de zichtbaarheid van onze expertise en activiteiten.

Het Bardo team

Bardo heeft een bevolgen team dat in 2022 bestond uit gemiddeld 21,5 fte beroepskrachten. Dat zijn 32 medewerkers. Het ziekteverzuim bedroeg in 2022 gemiddeld 7,8 % (2021 10,7%) en toont daarmee een dalende lijn. Het verpleegkundig team was eind 2022 op volledige sterkte en biedt deskundige zorg op basis van de wensen, waarden en behoeften van de patiënten en naasten. Zij doet dit in samenwerking met het behandelteam bestaande uit arts, verpleegkundig specialist en geestelijk verzorger. De niet-medische medewerkers coördineren de dagelijkse gang van zaken in Bardo van facilitaire zaken, inzet en opleiding vrijwilligers, afstemming met de verpleging, beleid en kwaliteit, de (financiële) administratie en communicatie. We vinden het belangrijk dat de medewerkers op alle niveaus samenwerken ten behoeve van de patiënten en naasten en gezamenlijk de missie en het verhaal van Bardo uitdragen.

Ook in 2022 bood Bardo stagemogelijkheden voor diverse collega's: artsen in opleiding (4), verpleegkundigen in opleiding, snuffelstages en geestelijk verzorgers. Dit past bij uitstek in de doelstelling van Bardo als lerende organisatie, waarbij we onze kennis en kunde delen en verspreiden.

In het jaar 2022 waren 144 vrijwilligers actief in Bardo. 37 mensen hebben interesse getoond om vrijwilliger te worden. We hebben 25 kennismakingsgesprekken gevoerd waarvan 21 vrijwilligers gestart zijn. Gemiddeld zijn vrijwilligers 7 jaar verbonden aan Bardo.

Met vrijwilligers die stoppen wordt een afrondend gesprek gehouden en een kleine attentie als blijk van waardering gegeven. In 2022 zijn 36 vrijwilligers gestopt. Dit is bovengemiddeld, omdat een groep vrijwilligers al langere periode niet inzetbaar was. Door een hogere leeftijd merkten meer vrijwilligers dat het tijd was om hun rol af te sluiten.

Voor de ondersteuning thuis ontvingen we 40 aanvragen, waarvan er 29 daadwerkelijk tot inzet bij patiënten thuis hebben geleid. Deze inzetten worden door een groep van 16 vrijwilligers gedaan.

We hebben tweemaal een cursus voor gastvrijwilligers aangeboden en driemaal voor zorgvrijwilligers. Daarnaast is er 1 algemene introductiecursus geweest. Ook is er een pilot geweest met 2 HBO studenten voor een combinatie stage en vrijwilligersinzet. Zij hebben een apart instroomtraject gevolgd en zijn gestart met inwerken. Echter bleek het in de praktijk toch niet goed te combineren met de studiedruk.

De vrijwilligerscoördinator heeft een training gegeven aan 4 vrijwilligers van verpleeghuis Zomerpark, samen met de geestelijk verzorger van dat huis. Het doel was om vanuit het verpleeghuis een eigen groep vrijwilligers te starten voor inzet bij bewoners in de laatste levensfase.

Zaken die in 2022 weer zijn opgestart na twee jaren van beperkingen door corona zijn:

- vers koken door vrijwilligers
- massagecursus
- Bardokoor is weer gestart met repeteren
- Er is in de tweede helft van het jaar een werkgroep gestart om het proces rondom voeding te herevalueren en te stroomlijnen
- het digitale rooster is gemigreerd naar de omgeving PinkBee, wat in de toekomst meer faciliteiten gaat bieden voor vrijwilligers

Als waardering voor alle inzet is er rond de Kerst een gezellige Kerstmarkt in de binnentuin georganiseerd waar door alle vrijwilligers en beroepskrachten kleine attenties gekozen werden. Dit is heel positief ontvangen.

Bardo investeert voortdurend in het samen leren. Daarom organiseren we jaarlijks 4 teamdagen die verbinden. Op 2 maart en 24 november waren teambijeenkomsten voor de verpleegkundigen met als thema's doorontwikkeling zorgplan en gebruik van het digitale systeem, uitleg over bedpompen en matrassen en een uitgebalanceerde bedbezetting in relatie tot teambezetting. Op 21 mei vond er scholing plaats met vrijwilligers en pakten we als gezamenlijk team van (oud) verpleegkundigen en vrijwilligers uit om ons 20-jarig bestaan te vieren. Ten slotte organiseerden we op 7 september de gezamenlijke teamdag in De Lieveeling met als thema 'Klein Geluk'.

2022 gaf ons na de lastige corona jaren weer meer ruimte om elkaar persoonlijk, beroepsmatig en als team te ontmoeten. Waardering is op zijn plaats voor de tomeloze flexibiliteit en inzet van alle Bardo collega's.

Vrijwilligersraad

De Vrijwilligersraad van Bardo behartigt de belangen van de vrijwilligers door alert te blijven via goede en open communicatie binnen Bardo. Constructieve contacten tussen de Vrijwilligersraad, de coördinatoren en de directie zijn van groot belang. De leden van de Vrijwilligersraad hielden contact met hun achterban, waardoor de Vrijwilligersraad gevoed kon worden met actuele informatie. Bekendheid geven aan de Vrijwilligersraad én het belang ervan blijft een aandachtspunt.

- In het eerste kwartaal zijn de open vragen en aandachtspunten die de klankbordgroep als voorloper van de Vrijwilligersraad had verzameld, afgesloten. Er zijn aandachtspunten en wensen opgehaald vanuit de vrijwilligers over de nieuwe Bardo website en deze zijn door de Vrijwilligersraad Raad teruggekoppeld aan de coördinatoren.
- Het tweede kwartaal is de opzet van het tevredenheidsonderzoek tbv de vrijwilligers besproken. Naar aanleiding hiervan is een aantal extra vragen toegevoegd aan de enquête.
- Het derde kwartaal is de uitslag van het tevredenheidsonderzoek door de Vrijwilligersraad ontvangen en uitgebreid met de coördinatoren besproken. De concrete conclusies uit de enquête zijn tijdens het groepsoverleg met de vrijwilligers gedeeld.
- In het vierde kwartaal werd het innovatieproject besproken, waarmee ingespeeld wordt op zorg, technologische en sociale behoeften. Ook is de training “werken vanuit de bedoeling” aan de orde geweest. Werken vanuit de bedoeling is in de palliatieve zorg een belangrijk thema en helpt de teamleden binnen Bardo om het gesprek te blijven voeren en het werken vanuit de bedoeling te verbinden met de dagelijkse praktijk. In 2023 worden de trainingen gegeven aan alle vrijwilligers en medewerkers.

Eén van de bloemenvrijwilligers aan de slag

Bardo en haar samenwerkingspartners

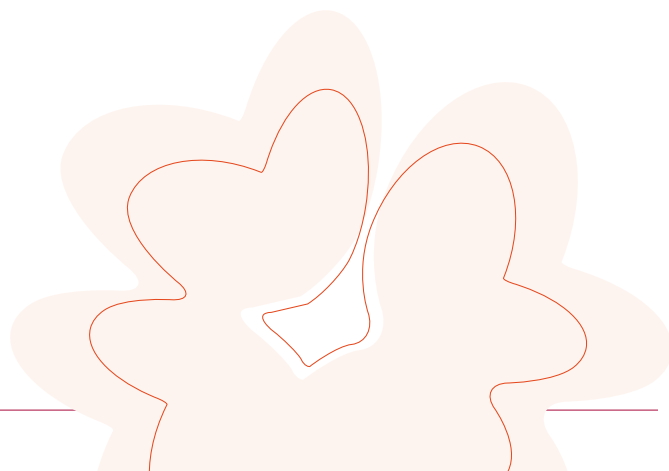
Landelijke en regionale palliatieve netwerken

Bardo maakt deel uit van tal van netwerken die zich inzetten voor de ontwikkeling en positionering van palliatieve zorg. Simone Koops-Ouwerkerk is bestuurslid van de landelijke Associatie Hospicezorg Nederland. In die hoedanigheid behartigde zij met haar medebestuurders in 2022 de belangen van de AHZN leden binnen het speelveld van een eenduidige en passende financiering waarmee de palliatieve zorg toekomstbestendig kan worden. Een belangrijk thema was ook in 2022 de deelname door de AHZN aan het landelijk onderzoek HOspicezorg die Passend is en de Eigen wens van mensen in de palliatieve terminale fase VOLgt (HOPEVOL) naar de stand van zaken in Nederlandse hospices op basis waarvan adviezen worden opgesteld voor een toekomstbestendige hospicezorg. De uitkomsten van het onderzoek werden in oktober 2022 gepubliceerd. <https://ahzn.nl/persbericht-beleidsadvies-hopevol/>

Op regionaal niveau is de directeur-bestuurder bestuurslid van het regionale Netwerk Palliatieve Zorg Midden- en Zuid-Kennemerland/Amstelland en Meerlanden en voorzitter van de regiegroep Meerlanden <https://palliaweb.nl/netwerk-noordhollandzuid>. Op basis van het meerjarenbeleidsplan wordt door de deelnemende partijen aan het netwerk gewerkt aan projecten zoals het 'Transmuraal expertiseteam', 'Palliatieve zorg thuis' en 'Bewustwording inwoners'.

De stichting Questio- Centrum voor Levensvragen heeft ten doel het bieden van professionele eerstelijns geestelijke verzorging. Door middel van een landelijke subsidie worden individuele consulten door geestelijk verzorgers gerealiseerd alsmede deskundigheidsbevordering bij geestelijk verzorgers. Simone Koops-Ouwerkerk is lid van het bestuur van Questio: <https://www.stichtingquestio.nl/>

Ook in 2022 werkte Bardo constructief samen met de Stichting Amstelring. Bardo betreft van Amstelring diverse ondersteunende diensten en maakt samen met Amstelring de jaarlijkse afspraken met zorgverzekeraars.

Bardo participeerde in of onderhield contacten met de volgende landelijke en regionale organisaties.

IKNL-consultteam regio Noord-Holland & Flevoland

PaTz groepen in Hoofddorp, Badhoevedorp en Nieuw-Vennep

PAZORI (Palliatieve ZOrg Richtlijnen) Platform

O2PZ (Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg)

VPTZ (Vrijwillige Palliatieve Zorg Nederland)

Associatie Hospicezorg Nederland (AHZN)

Netwerk Palliatieve Zorg Amstelland en Meerlanden en
Midden- en Zuid-Kennemerland

Gemeente Haarlemmermeer

Zorggroep Haarlemmermeer

Streeklab Kennemerland

Regionale VVT aanbieders

Steun aan Bardo door Stichting Vrienden van hospice Bardo

Vanaf het eerste uur van hospice Bardo draagt de Stichting Vrienden van hospice Bardo (SVHB) met (geld)middelen en andere voorzieningen bij aan instandhouding van de hospicevoorziening, voorlichting & educatie doeleinden en de verdere ontwikkeling van de ondersteuning en begeleiding van ongeneeslijk zieke mensen in de thuissituatie. Mede dankzij deze ondersteuning konden we in 2022 de spraakmakende podcastserie 'Aangekondigd einde. Kunst van het loslaten' realiseren. De stichting creëert en houdt fondsen aan die ter beschikking zijn voor de verwezenlijking van haar doelstelling op korte en langere termijn. De stichting is door het CBF erkend als goed doel.

Per 31 december 2022 telt de SVHB 417 particuliere vrienden ((in 2021:427). Behalve particuliere vrienden heeft Hospice Bardo talloze zakelijke vrienden: ondernemers en bedrijven, en ondernemersverenigingen die het werk van Bardo waarderen. Zij staan ons bij met leveranties of werkzaamheden tegen lagere of geen kosten, schenkingen in natura of financiële middelen zoals de sponsoring van Cirkel van Licht door De Rustende Jager en BSS Events. Ook in dit verslagjaar ontvingen we diverse giften en donaties van ondernemers, organisaties en particulieren, financieel en in natura. Deze gelden zijn bestemd voor verbetering van interieur, tuin en bedrijfsmiddelen, voor een aanvulling van de eigen bijdragen voor patiënten met een beperkte financiële draagkracht, voor de activiteiten van de teamdagen voor beroepskrachten en vrijwilligers. Dank aan eenieder die Bardo dit jaar ondersteunde met giften.

Bestuur en toezicht

Dagelijks bestuur

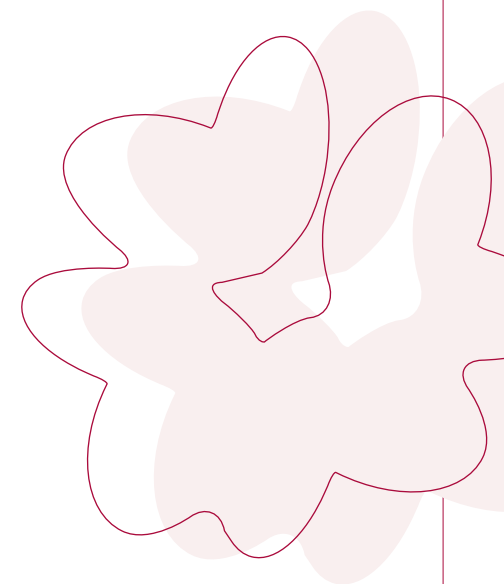
Stichting Bardo wordt vertegenwoordigd door een directeur-bestuurder. Simone Koops- Ouwerkerk is werkzaam in die functie sinds 1 september 2019 en is voor onbepaalde tijd benoemd door de Raad van Toezicht. Zij is verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur en de activiteiten van de stichting.

Nevenfuncties mevrouw mr. S.J Koops-Ouwerkerk

- Bestuurslid Associatie Hospicezorg Nederland
- Bestuurslid Netwerk Palliatieve Zorg Midden- en Zuid-Kennemerland/ Amstelland en Meerlanden
- Bestuurslid Stichting Questio, centrum voor levensvragen
- Bestuurslid Stichting Pier de Boer, fonds gehandicaptenzorg, Amsterdam
- Lid Raad van Toezicht Stichting Agora, primair bijzonder onderwijs, Zaandam
- Lid Raad van Toezicht Stichting Hilverzorg, VVT, Hilversum
- Lid expertraad pijler 5 Landelijke agenda van 113 Zelfmoordpreventie

Toezicht

De Raad van Toezicht keurt op voorstel van de directeur-bestuurder de begroting en de jaarrekening goed. Tevens houdt deze toezicht op het gevoerde beleid en fungeert als klankbord en werkgever voor de directeur-bestuurder. De Raad van Toezicht heeft in het verslagjaar viermaal regulier vergaderd. Daarnaast heeft de RvT een extra bijeenkomst gehad met de directeur bestuurder om van gedachten te wisselen over toekomstscenario's.

Naam	Einde termijn 1	Einde termijn 2	Huidige functie	Nevenfuncties
Dhr. R. Steenbeek (Roel) - Voorzitter <i>In functie: 01/11/2014</i>	01/11/2018	01/11/2022*	Zelfstandige op het gebied van toezicht, bestuur en advies	Interim bestuurder Dierenbescherming Voorzitter RvT Pro Persona Lid RvC Staedion Voorzitter bestuur Bureau Architectenregister Lid raad van advies Quatrospect
Dhr. M.F. Witte (Michiel) - Lid <i>In functie: 19/10/2015</i>	19/10/2019	19/10/2023	Zelfstandig financieel manager en eigenaar van MICHIELWITTE Financieel Management	Financieel Adviseur Jeugdautoriteit Ministerie van VWS Financial Manager Stichting Dutch institute for Clinical Auditing Financieel Adviseur Stichting Sociale Banken Nederland
Dhr. A. Beeker (Aart) - Lid <i>In functie: 13/08/2014</i>	13/08/2018	13/08/2022*	Medisch manager Oncologie Centrum Spaarne Gasthuis	Hoofdredacteur Hematology News international en Oncology News International
Dhr. S.A. Hartman (Steven) - Lid <i>In functie: 13/08/2014</i>	13/08/2018	13/08/2022*	Interim manager	
Mw. P.H.M. van den Broek (Pauline) - Lid <i>In functie: 24/09/2019</i>	24/09/2023	24/09/2027	Directeur-bestuurder Leidsche Rijn Julius Gezondheidscentra	Voorzitter Raad van Toezicht REOS - Leiden Lid Raad van Commissarissen van SBOH Utrecht Bestuurslid Huisartsencoöperatie ZorgNU - Utrecht

* Bardo bevindt zich in een proces van strategische keuzes naar de toekomst. Bij besluit van 30 mei 2022 (bekrachtigd in de vergadering van 28 november 2022) is afgesproken de termijn van de leden Steenbeek, Beeker en Hartman te verlengen voor de duur van maximaal 2 jaar, met een tussentijdse evaluatie na 1 jaar. De Raad van Toezicht ziet de aanwezige kennis en ervaring bij de genoemde leden in dit proces als noodzakelijke voorwaarde voor het welslagen ervan én ter aanvulling op en ter support van de directeur-bestuurder. De Raad van Toezicht acht het daarnaast niet opportuun in deze fase nieuwe leden te werven.

Blik op 2023

Met het jaarprogramma 'Bardo innoveert' zetten we onze activiteiten in 2023 voort. Al in het eerste kwartaal van 2023 zien we dat we wat betreft bedbezetting (87%), personeelsbezetting (100%) en ziekteverzuim (5%) weer beter presteren dan in de twee voorgaande jaren. Als kleine organisatie blijft Bardo niettemin kwetsbaar. In 2023 wordt hopelijk, mede op basis van het landelijk onderzoek HOPEVOL en het landelijk overleg over de financiering van de hospicezorg, meer duidelijk over de toekomst van de hospicezorg in Nederland. In 2023 wordt hopelijk, mede op basis van het landelijk onderzoek HOPEVOL en het landelijk overleg over de financiering van de hospicezorg, meer duidelijk over de toekomst van de hospicezorg in Nederland. Teneinde de continuïteit van Bardo te waarborgen heeft Bardo toekomstscenario's ontwikkeld, mede in relatie tot de samenwerking met Stichting Amstelring. Bardo zal in dat kader keuzes maken die recht doen aan verdere verankering van de positie van Bardo in het palliatieve landschap, regionaal en bovenregionaal.

Als één team zijn we trots op Bardo en de mijlpalen die we in 21 jaar samen hebben bereikt. Samen hebben we geschiedenis geschreven en zien we de toekomst met vertrouwen toe. Met warmte en professionaliteit zetten we onze zorg, in het hospice en in de thuissituatie voort. We blijven onze belangrijke zorg- en maatschappelijke positie bevestigen met tal van initiatieven voor de burgers in onze regio en actief onze kennis delen. Leve het ambacht: daar staan we met elkaar voor.

Colofon

Stichting Bardo

Burgemeester Jansoniushof 11, 2131 BM Hoofddorp

Tel. 020 333 47 00

info@hospicebardo.nl, www.hospicebardo.nl

Aan dit jaarverslag werkten mee

Fotografie: Archief Bardo, Kees van der Veer

Opmaak: Anja Schaller, Buro IK

Redactie: Simone Koops-Ouwerkerk, Sjaak Molenaar-Snepvangers,
Christiaan Rhodius en Majo van der Meijden

Dit jaarverslag is met grote zorg samengesteld. Voor informatie die onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaardt de redactie geen aansprakelijkheid. Er kunnen geen rechten worden ontleend aan de inhoud van dit jaarverslag.

Contact

Heeft u vragen over dit jaarverslag of over Bardo?

Neemt u dan contact met ons op via tel. 020 333 47 00 of info@hospicebardo.nl.

Volg Bardo op social media

Wilt u op de hoogte blijven van al het nieuws en activiteiten van Bardo? Volgt u ons dan op social media. Hier plaatsen we foto's, video's, feiten, patiëntverhalen, artikelen en allerlei wetenswaardigheden rondom onze dienstverlening.

 HospiceBardo HospiceBardo Hospice Bardo

ANBI-status

Stichting Bardo heeft de wettelijke status van een Algemeen Nut Beogende instelling (ANBI-status). Dit betekent dat de stichting zich inzet voor een algemeen, maatschappelijk doel. Daarom hoeft de stichting geen belasting te betalen over ontvangen giften en nalatenschappen. Alles wat de stichting ontvangt, komt ten goede aan de zorg voor de patiënten en naasten van Bardo.

